

مدیریت ورزشی - زمستان ۱۳۹۷
دوره ۱۰، شماره ۴، ص: ۶۸۵ - ۶۶۱
تاریخ دریافت: ۳۰ / ۱۱ / ۹۵
تاریخ پذیرش: ۰۶ / ۰۳ / ۹۶

کاوش عوامل زمینه‌ای و مداخله‌گر بروز فساد در صنعت فوتبال ایران

احمد محمودی^۱ - حبیب هنری^{۲*} - جلیل یونسی^۳ - جواد شهلائی باقری^۴

۱. دانش‌آموخته دکتری، گروه مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران ۲ و ۴. دانشیار، گروه مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران ۳. دانشیار، گروه سنجش و اندازه‌گیری، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

چکیده

هدف پژوهش حاضر، کاوش عوامل زمینه‌ای و مداخله‌گر بروز فساد در صنعت فوتبال ایران بود. گردآوری داده‌ها از طریق بررسی اسناد و مصاحبه حضوری صورت گرفت. پس از انجام ۱۸ مصاحبه عمیق و نیمه‌ساختاریافته با متخصصان اجرایی، علمی و پژوهشی ورزش کشور و رشته فوتبال، اشباع نظری حاصل شد و نشان‌ها، مقوله‌های فرعی و مقوله‌های کلی پس از تکمیل فرایند کدگذاری باز، محوری و گزینشی استخراج شد. پس از تحلیل یافته‌ها عوامل زمینه‌ای (بستر ساز) و عوامل مداخله‌گر (تأثیرگذار) شناسایی شدند. بر اساس همین یافته‌ها، بی‌اخلاقی، بی‌تعهدی، عدم تعامل و هم‌افزایی سازمانی و فراهم نبودن محیط حقوقی و قانونی به‌عنوان مقوله محوری شناسایی شد. یافته‌های مربوط به عوامل زمینه‌ای بیانگر ۲۵ مقوله فرعی حاصل از کدگذاری محوری در ۷ مفهوم کلی حاصل از کدگذاری گزینشی همچون شکاف قوانین، انگیزه مالی، کارکرد نامناسب رسانه‌ها، تضعیف مجامع تصمیم‌گیری، ضعف قوانین نقل و انتقالات، فقدان معیارهای رفتاری و شفاف نبودن فرایندها دسته‌بندی شدند. یافته‌های عوامل مداخله‌گر (تأثیرگذار) نیز در ۷ مقوله فرعی حاصل از کدگذاری محوری در ۳ مفهوم کلی از کدگذاری گزینشی تداخل وظایف، عدم اراده فساد ستیزی و عدم هماهنگی طبقه‌بندی شدند. به‌طور کلی شناسایی عوامل زمینه‌ای و تأثیرگذار بروز فساد می‌تواند به مسئولان در پیشگیری از وقوع فساد و بهبود سلامت سازمانی فوتبال کمک بسیاری کند.

واژه‌های کلیدی

صنعت فوتبال، عوامل زمینه‌ای، عوامل مداخله‌گر، فساد.

مقدمه

در عصر حاضر، یکی از موانع موجود بر سر راه توسعه اقتصادی کشورها، فساد اداری^۱ است. در واقع منتقدان و نهادهای بین‌المللی تأکید فراوان کرده‌اند که دستیابی به اکثریت اهداف توسعه، منوط به کاهش فساد است (۱). کلمه فساد از ریشه «فسد» به معنای جلوگیری از انجام اعمال درست و سالم است و در زبان انگلیسی به‌عنوان کوراپشن^۲ و ریشه لاتین رومپرر^۳ مطرح می‌شود که به معنای شکستن و نقض کردن است و چیزی که شکسته می‌شود، می‌تواند قوانین و مقررات با قواعد اداری باشد (۲). بانک جهانی^۴ (۱۹۹۸)، تریسمن^۵ (۲۰۰۰)، آشفورث و آناند^۶ (۲۰۰۳) فساد را سوءاستفاده از قدرت عمومی برای کسب منافع شخصی می‌دانند (۳-۵). فساد اداری، شکل‌های گوناگونی دارد و قانون‌شکنی‌های متعددی را در زمینه فعالیت‌های مختلف دولت، شامل می‌شود. رایج‌ترین فساد اداری در قالب معضلات و ناهنجاری‌هایی همچون تبانی^۷، رانت‌جویی^۸، رشوه^۹، اختلاس^{۱۰}، پارتی‌بازی (تبعیض‌گرایی)^{۱۱}، اخاذی^{۱۲}، تقلب^{۱۳} و نظایر آن به‌صورت فردی، گروهی و سازمان‌یافته پدیدار می‌شود که عوامل و زمینه‌های گوناگونی وجود دارند که می‌توانند موجب پیدایش، گسترش و ترویج فساد به‌صورت بالقوه و بالفعل شوند (۶، ۷).

فساد پدیده ناهنجار اجتماعی، سیاسی و اقتصادی است که امروزه گریبانگیر ورزش نیز شده است. اولین موارد ثبت‌شده فساد در ورزش به اولین دوره‌های المپیک^{۱۴} می‌رسد. همچنین در این دوران مواردی از فساد در مدیریت ورزش^{۱۵} و در بین برگزارکنندگان مسابقات ورزشی به ثبت رسیده است. با شکل‌گیری سازمان‌های ورزشی کوچک و بزرگ، در سال‌های اخیر، و اهمیتی که این سازمان‌ها و منابع آنها در سیاست‌های ورزشی دارند، فساد اداری در ورزش به‌عنوان یکی از شاخه‌های مهم فساد در ورزش، مانعی

- 1 . Administrative corruption
- 2 . Corruption
- 3 . rumpere
- 4 . World Bank
- 5 . Treisman
- 6 . Ashforth & Anand
- 7 . Match-Fixing
- 8 . Rent-Seeking
- 9 . Bribery
10. Embezzlement
11. Favoritism
12. Extortion
13. Fraud
14. Olympic
15. Sport management

بزرگ و سد راه کارایی و اثربخشی این سازمان‌هاست و این خود دلیلی است که مدیران و تصمیم‌گیرندگان این سازمان‌ها را بر آن دارد تا با این معضل مبارزه کنند (۸). گروس و چادویک^۱ (۲۰۱۱)، فساد ورزشی را هر عمل غیرقانونی و غیراخلاقی که در تلاش برای تحریف نتیجه یک مسابقه ورزشی باشد، تعریف می‌کنند (۷). آشفورث^۲ و همکاران (۲۰۰۸) بیان کردند که فساد در ورزش ممکن است به دلیل فشار رقابتی، استقرار فرهنگ فساد آمیز، بروکراسی پیچیده و احتمال کم بودن مجازات و تنبیهات موجب بروز فساد در ورزش شود (۹). امروزه، فوتبال پرطرفدارترین و محبوب‌ترین ورزش در اغلب کشورها محسوب می‌شود. تا آنجا که بسیاری از کشورهای جهان، آن را در ردیف ورزش ملی خود قرار داده‌اند (۱۰). در سال‌های اخیر، تغییرات زیادی در این رشته ورزشی به وجود آمده است؛ به طوری که فوتبال حرفه‌ای سال‌های اخیر، قابل قیاس با دوران گذشته نیست. دادوستدهای چندمیلیون دلاری برای نقل و انتقال بازیکنان، وجود حامیان مالی با سرمایه‌های بسیار کلان، خریدوفروش وسایل و کالاها با آرم باشگاه‌های حرفه‌ای، معامله‌های چند ۱۰۰ میلیون دلاری برای تبلیغات اطراف زمین، کسب درآمدهای کلان از محل حق پخش تلویزیونی مسابقات، قرار گرفتن باشگاه‌ها در فهرست بازار بورس و بسیاری موارد دیگر، همگی نقش بسزایی در توسعه اقتصادی فوتبال در بسیاری از کشورها ایفا کرده‌اند (۱۰). همان‌طور که آشکار است سهم و ارزش صنعت ورزش در دنیا نشان‌دهنده آن است که کوچک‌ترین غفلت از جمله فساد، بداخلاقی و ناهنجاری در این صنعت، صدمات جبران‌ناپذیری را به بار می‌آورد (۷).

آشفورث^۳ و همکاران (۲۰۰۸) بیان داشتند که فساد در ورزش ممکن است به دلیل فشار رقابتی، استقرار فرهنگ فسادآمیز، بروکراسی پیچیده و احتمال کم بودن مجازات و تنبیهات موجب بروز فساد در ورزش باشد (۹). اسلاتر^۴ (۲۰۱۲)، عنوان می‌کند که موضوع فساد در ورزش از مباحث مهم و چالش‌برانگیز برای سرمایه‌گذاری توسط حامیان مالی، سازمان‌های رسانه‌ای و مصرف‌کنندگان (مشتریان) است. وی همچنین بیان می‌کند که اگر فساد در ورزش کم باشد، علاقه و رغبت این سه گروه برای حضور و سرمایه‌گذاری در ورزش بی‌شمار است، در غیر این صورت تمایلی برای حضور در ورزش ندارند؛ چراکه در سال ۲۰۱۵ برآورد شده که کل درآمد حاصل از ورزش در دنیا ۱۴۵/۳ میلیارد دلار بوده است که حدود

-
1. Gorse & Chadwick
 2. Ashforth
 3. Ashforth et al
 4. Slater

۲۸/۸ درصد آن به دلیل مشارکت حامیان مالی در ورزش بوده است (۱۱). وستربیک و اسمیت (۲۰۰۳)، اعتقاد داشتند یکی از اصول اساسی هیجان‌انگیز بودن ورزش، عدم اطمینان از نتیجه است. این عدم قطعیت از نتیجه عامل هیجان‌انگیز بودن آن است که تمامی بازیکنان تمام تلاش خود را برای پیروزی و غلبه بر حریف به کار می‌گیرند (۱۲).

رزاقی و همکاران (۱۳۹۳)، در پژوهشی دریافتند که ویژگی‌های سازمانی، عوامل اقتصادی، فرهنگی، ویژگی‌های فردی کارکنان و قوانین و مقررات به ترتیب بیشترین تأثیر را در بروز فساد در فوتبال داشتند (۱۳). نجفی کلوری و همکاران (۱۳۹۱)، در پژوهش خود در سازمان‌های ورزشی به این نتیجه رسیدند که عوامل فرهنگی بیشترین نقش را در بروز و گسترش فساد اداری دارند (۱۴). گودرزی و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهشی در سازمان‌های ورزشی ایران دریافتند که از بین عوامل پنج‌گانه مختلف، به ترتیب وضعیت اقتصادی کارکنان، ویژگی‌های فرهنگی جامعه، ویژگی‌های سازمانی، کمیت و کیفیت قوانین در وقوع و رشد فساد اداری در سازمان‌های ورزشی ایران نقش دارند (۱۵). مسترز (۲۰۱۵)، در پژوهش خود با استفاده از مدل TASP^۳ پرداخت که شامل نوع، فعالیت، بخش و مکان رخداد فساد اشاره دارد که نوع فساد به رشوه‌خواری، تبانی، دوپینگ و ... اشاره دارد. فعالیت‌های فسادآمیز مربوط به رفتار تماشاچیان، انتصاب پرسنل و رفتار داور دارد. بخشی که فساد در آن رخ می‌دهد، شامل سطح بازی‌ها و نوع رشته ورزشی و مکان بروز فساد هم می‌تواند در داخل زمین بازی و هم در خارج از زمین بازی نتایج رخ دهد. وی همچنین مهم‌ترین مصادیق فساد در ورزش را تبانی در نتیجه بازی، دوپینگ، رشوه‌خواری جهت کسب میزبانی رویدادهای بزرگ و شرط‌بندی کرد (۱۶). تریسمن (۲۰۰۰) در پژوهش خود دریافت که پیچیدگی قوانین، آشنا نبودن با قوانین و کمبود قوانین از مهم‌ترین عوامل است که با بروز فساد ارتباط دارد (۴). بریور^۴ و همکاران (۲۰۰۷) اشاره کردند که تفاوت دستمزد، فقدان شایسته‌سالاری، دخالت دولت، پایین بودن دموکراسی در جامعه، فقدان فرهنگ و هنجارهای اجتماعی مطلوب، مماشات با فساد، سلیقه‌ای بودن قوانین و دست‌وپاگیر بودن قوانین برای ورود بخش خصوصی، عدم اخلاق‌مداری و منفعت‌طلبی مالی مهم‌ترین دلایل فساد اداری در کشورهای آسیایی است (۱۷). رابل و کالمن (۲۰۰۸) در پژوهش خود به

-
1. Westerbeek & Smith
 2. Masters
 3. Type, Activity, Sector, Place
 4. Brewer
 5. Rabl & Kühlmann

این نتیجه رسیدند که میزان خطرپذیری کارکنان، عدم تعهد کاری و روحیه مصرف‌گرایی از مهم‌ترین ویژگی‌های فردی در بروز فساد اداری است (۱۸). چانگ و چن^۱ (۲۰۰۸) دریافتند که اختلاف طبقاتی زیاد و عدم کار گروهی (فردگرایی) می‌تواند به افزایش بروز فساد در سازمان‌ها منجر شود (۱۹). نوگارا^۲ (۲۰۰۹) در پژوهش خود نشان داد که پایین بودن افراد جامعه به موازین اخلاقی، قانون‌گریزی و پارتی‌بازی مهم‌ترین عوامل فرهنگی اثرگذار بر بروز فساد هستند (۲۰). جنینگ^۳ (۲۰۱۱) در بررسی فساد در سازمان‌های ورزشی کمیته بین‌المللی المپیک (IOC) و فدراسیون جهانی فوتبال (FIFA) به این نتیجه رسید که عدم شفافیت و پاسخگویی در قبال عملکرد و فرایندهای اجرایی خود موجب بروز فساد در سازمان خود شده‌اند (۲۱).

اسلاتر^۴ (۲۰۱۲)، عنوان می‌کند که موضوع فساد در ورزش از مباحث مهم و چالش‌برانگیز برای سرمایه‌گذاری توسط حامیان مالی، سازمان‌های رسانه‌ای و مصرف‌کنندگان (مشتریان) است. وی همچنین بیان می‌کند که اگر فساد در ورزش کم باشد، علاقه و رغبت این سه گروه برای حضور و سرمایه‌گذاری در ورزش بی‌شمار است، در غیر این صورت تمایلی برای حضور در ورزش ندارند؛ چراکه در سال ۲۰۱۵ برآورد شده که کل درآمد حاصل از ورزش در دنیا ۱۴۵/۳ میلیارد دلار بوده است که حدود ۲۸/۸ درصد آن به دلیل مشارکت حامیان مالی در ورزش بوده است (۱۱). پینتو^۵ و همکاران (۲۰۰۸) و گروس (۲۰۱۱) در طبقه‌بندی اشکال فساد سازمانی، به دو دسته سازمان فاسد^۶ (CO) و سازمان با افراد فاسد^۷ (OCI) اشاره دارند. در پدیده سازمان فاسد، کلیه اعضای سازمان اعم از ائتلاف‌های غالب، نخبگان سیاسی و تیم‌های اجرایی در سازمان اعمال فساد را چه در جهت اهداف فردی و چه اهداف سازمانی انجام می‌دهند. اما در سازمان افراد فاسد، ماهیت سازمان مشکلی برای ارتکاب فساد ندارد، منتها افراد سازمان به‌خصوص رده‌های سطوح پایین‌تر (عملیاتی) در اعمال فساد مشارکت دارند (۲۲، ۷). ایچر^۸ (۲۰۱۲) کلیه فسادهای اداری رخ داده در سازمان‌ها را در چهار دسته طبقه‌بندی می‌کند: ۱. فساد بر طبق قانون؛ پرداخت پول و

-
1. Cheung & Chan
 2. Nogara
 3. Jennings
 4. Slater
 5. Pinto
 6. corrupt organization
 7. organization of corrupt individuals
 8. Eicher
 9. according to rule

تسهیلات در چارچوب قانون و چالش برانگیز است؛ ۲. فساد علیه قانون! رفتارهایی برای دور زدن قوانین و مقررات؛ ۳. فساد کارکردی؛ نوعی فساد که در جهت اقدامات به نفع سازمان باشد؛ ۴. فساد غیرکارکردی؛ فعالیت‌هایی که در جهت اقدام به ضرر سازمان باشد (۲۳). باسکالگیا^۴ (۲۰۰۱) اشاره می‌کند که دو نوع فساد اداری و عملیاتی در سازمان‌ها وجود دارد که فساد اداری شامل رشوه و اختلاس و ... است که اغلب توسط مدیران رده بالا انجام می‌گیرد و فساد عملیاتی شامل دلالی و اخاذی است که توسط مدیران رده پایین سازمان انجام می‌گیرد (۲۴).

در میان رشته‌های مختلف ورزشی، بی‌شک فوتبال اهمیت فوق‌العاده‌ای دارد، به طوری که برای بیان اهمیت فوتبال در جوامع کنونی نیازی به بیان آمار و ارقام نیست؛ کوچان و گودییر^۵ (۲۰۱۱)، بیان داشتند که وجود مبالغ هنگفت از سرمایه در فوتبال امروز جهت خرید و فروش بازیکنان، عقد قرارداد با حامیان مالی و خرید و فروش تیم و باشگاه‌های ورزشی، درآمدزایی کلان تبلیغات محیطی، حق پخش تلویزیونی، بلیت‌فروشی روز مسابقه و ساخت و ساز استادیوم‌ها نه تنها فرصت زیادی را برای کسب سودآوری فراهم می‌کند، بلکه بروز فساد را نیز اجتناب‌ناپذیر کرده است (۲۵) که موجب متمایز شدن این رشته از سایر ورزش‌ها شده است، چراکه رشوه‌گیری مقامات فیفا از کشورهای متقاضی کسب میزبانی جام جهانی، دست داشتن در شرط‌بندی بازی‌های فوتبال، تبانی با حامیان مالی توسط مقامات فیفا و فروش غیرقانونی بلیت‌های رقابت‌های جام جهانی توسط مدیران این سازمان، بخشی از تخلفات است. حتی کسانی که به فوتبال بی‌تفاوت و بی‌علاقه‌اند، اهمیت این رشته ورزشی را در ابعاد مختلف، انکار نمی‌کنند. در حال حاضر از فوتبال به‌عنوان یکی از پرطرفدارترین، پربیننده‌ترین و پرحاشیه‌ترین ورزش‌ها یاد می‌شود و رؤسای فدراسیون‌های کشوری، قاره‌ای و جهانی فوتبال در رده افراد بانفوذ و قدرتمند سیاسی قرار دارند. تعطیلی جلسات مهم سیاسی، اجتماعی و اقتصادی کشورهای مختلف و تعطیلی کسب و کار مردم در حین برگزاری مسابقات حساس فوتبال و استفاده ابزاری از فوتبال در عرصه سیاست بین‌الملل، حاکی از اهمیت فراوان این ورزش است. از این رو باید توجه داشت که دارا بودن این ویژگی‌ها در فوتبال موجب بروز کج‌رفتاری‌ها

-
1. against the rule
 2. functional corruption
 3. dysfunctional corruption
 4. Buscaglia
 5. Administrative corruption
 6. Operational corruption
 7. Kochan & Goodyear

و منفعت‌طلبی‌هایی در این رشته شده است؛ اخاذی از والدین فوتبالیست‌های جوان در مدارس فوتبال، واسطه‌گری غیرقانونی در نقل و انتقالات مربیان و بازیکنان، پارتی‌بازی در انتخاب بازیکنان، دوپینگ و تبانی در لیگ‌های پایین‌تر، جعل اسناد دولتی مانند کارت پایان خدمت و بروز رفتارهای غیرحرفه‌ای بازیکنان (پوشش نامناسب، مصرف مشروبات الکلی و ...)، این رشته را دچار مشکلات جدی کرده است (۲۶).

در خصوص اهمیت موضوع پژوهش، ذکر این نکته کفایت خواهد کرد که با عنایت به تأکیدات فراوان مسئولان نظام جمهوری اسلامی ایران و به‌خصوص نگرانی‌های رهبری معظم انقلاب مبنی بر کنترل و ریشه‌کن کردن فساد اداری و مالی، و همچنین تأکید ریاست محترم جمهوری دوره یازدهم که در مراسم تحلیف خود در محضر نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی و با حضور ریاست محترم قوه قضائیه، بر مبارزه با فساد تأکید کرده‌اند (۲۷). شایان ذکر است برای دستیابی به راهکارهای مناسب مقابله با پدیده فساد در گام اول علل بروز این پدیده بررسی شود تا بتوان براساس آنها به راهکارهای صحیح و اثربخش مقابله دست یافت و آنها را اجرایی کرد. با عنایت به نکات برجسته مذکور در مسائل و چالش‌های پیش‌روی صنعت ورزش کشور و به‌خصوص در رشته ورزشی فوتبال، باید گفت که داده‌های قابل اعتمادی درباره فساد در بخش‌های مختلف از جمله ورزش در ایران وجود ندارد و هنوز دانش کافی برای سنجش فساد در داخل کشور ایجاد نشده است. از این رو باید استدلال کنیم که سنجش دقیق فساد و مصادیق آن در ایران باید از کلی‌ترین روش‌ها همچون مصاحبه و روش‌های کیفی جهت پی بردن به عمق آن استفاده کرد. بنابراین هدف پژوهش حاضر، شناسایی عوامل زمینه‌ای و مداخله‌گر بروز فساد در صنعت فوتبال ایران بود.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر، کیفی و از نوع نظریه زمینه‌یابی (گرندد تئوری) بود. بدین صورت که ابتدا از طریق مطالعات کتابخانه‌ای (مطالعه مقالات، کتاب‌ها، اسناد، جراید و ...) فهرستی از عوامل مؤثر با موضوع پژوهش شناسایی شد. فهرست مقدماتی به‌عنوان سؤالات مصاحبه و ابزار اولیه گردآوری داده‌ها مدنظر قرار گرفت، سپس راهنمای مصاحبه تدوین شد و پژوهشگر قبل از انجام مصاحبه با هر یک از صاحب‌نظران آگاه، راهنمای

1. Grounded Theory

مصاحبه را برای آنان ارسال کرد. در مرحله بعد، مصاحبه‌های کیفی عمیق و نیمه‌ساختارمند با صاحب‌نظران از موضوع پژوهش، به‌عمل آمد. نمونه‌های کیفی پژوهش افرادی بودند که سابقه مدیریت، بازیگری، مربیگری و اجرایی را در فوتبال کشور برای سال‌های طولانی دارا بودند و احاطه و شناخت کاملی از محیط فوتبال کشور داشتند. لذا با نظر تیم پژوهش نمونه‌ها با توجه به موقعیت و شناخت و احاطه‌ای که به موضوع پژوهش داشتند، اولویت‌بندی شدند که برخی از آنان پس از تماس برای هماهنگی جهت مصاحبه حضوری از مصاحبه انصراف دادند که پژوهشگر مجبور به انتخاب سایر نمونه‌ها شد. شایان ذکر است که به‌منظور ثبت اطلاعات حاصل از مصاحبه‌ها، علاوه بر نکته‌برداری، از دستگاه ویژه ضبط صدا نیز استفاده شد. به‌دلیل مسائل اخلاقی، و اینکه موضوع پژوهش جزء موضوعات حساس^۲ در پژوهش است، پژوهشگر قبل از شروع هر مصاحبه، برای ضبط مصاحبه از مصاحبه‌شوندگان اجازه گرفته بود. مدت زمان مصاحبه‌ها متفاوت و مکان مصاحبه در مکان مورد توافق مصاحبه‌شونده و پژوهشگر بود. مراحل پردازش یافته‌ها در پنج مرحله اساسی ولی نه لزوماً پی‌درپی عبارت‌اند از: انتخاب شرکت‌کنندگان، جمع‌آوری داده‌ها، منظم‌سازی یافته‌ها، تجزیه و تحلیل یافته‌ها و ارائه راهبردهای اجرایی (۲۸). سپس با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و به شکل گلوله‌برفی مصاحبه‌های کیفی انجام گرفت. این پژوهش پس از انجام ۱۸ مصاحبه با ۱۷ نفر (با یکی از نمونه‌ها ۲ بار مصاحبه شد) محقق به اشباع نظری رسید که مصاحبه‌شوندگان شامل ۵ نفر از مدیران وزارت ورزش و فدراسیون فوتبال، ۳ نفر از مربیان، ۱ نفر از مدیران عامل باشگاه، ۲ نفر از داوران، ۲ نفر از بازیکنان که یکی از آنان بازنشسته بود، ۲ نفر از اصحاب رسانه و ۲ نفر از صاحب‌نظران حوزه فوتبال بودند که حاضر به انجام مصاحبه و مشارکت در پژوهش حاضر شدند. انجام مصاحبه‌ها تا حد کفایت یا اشباع نظری^۳ ادامه یافت. اشباع نظری مرحله‌ای است که در آن داده‌های جدیدی در خصوص مقوله پدید نیاید و روابط بین مقوله‌ها برقرار و تأیید شده است (۳۶). گوبا و لینکلن^۴ (۱۹۹۴) عنوان کردند در مطالعه‌ای که با دقت هدایت شده و در آن انتخاب نمونه به‌صورت تکاملی و تعاقبی بوده است، می‌توان با حدود ۱۲ شرکت‌کننده به نقطه اشباع رسید و احتمالاً این تعداد بیشتر از ۲۰ نخواهد شد (۲۹).

-
1. Voice recording
 2. Sensitive topics
 3. Theoretical saturation
 4. Guba & Lincoln

پژوهشگران کیفی به‌جای واژه اعتبار و روایی، از واژه‌های «مقبولیت»، «انتقال‌پذیری» و «تأییدپذیری» استفاده می‌کنند. روش‌هایی برای افزایش مقبولیت پژوهش کیفی پیشنهاد شده است که عبارت‌اند از: منابع داده متعدد، تحلیل‌گران متعدد و روش‌های متعدد. در این پژوهش سعی شد تمامی این موارد رعایت شود. انتقال‌پذیری نتایج پژوهش، بیانگر تعمیم‌پذیری نتایج حاصل‌شده به سایر گروه‌ها و محیط‌های مشابه است. در این پژوهش با مرور متعدد مصاحبه‌ها و استخراج حداکثری و غیرتکراری مطالب، سعی بر اجرای این توصیه شد. تأییدپذیری نتایج پژوهش کیفی هنگامی تحقق پیدا می‌کند که سایر پژوهشگران بتوانند به‌روشنی، مسیر پژوهش و اقدامات انجام‌گرفته توسط پژوهشگر را دنبال کنند تا پژوهشگر، دقیقاً تمام روند پژوهش و مسیر تصمیمات خود طی پژوهش را در گزارش بیان کند. در این پژوهش نیز سعی بر آن بود.

با توجه به استفاده از روش کیفی نظریه داده‌بنیاد در این پژوهش، به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها از فرایند کدگذاری سیستماتیک شامل سه مرحله باز، محوری و گزینشی^۷ استفاده شد. در طی کدگذاری باز، متن مصاحبه‌های پیاده‌شده با استفاده کدهای زنده علامت‌گذاری و ایده‌های تکراری شناخته شد. مفاهیم شامل کلمه‌ها و عبارت‌هایی بود که در حوزه فساد در صنعت فوتبال از نظر نمونه‌های پژوهش منعکس می‌شد. کدگذاری و بررسی مفاهیم تکرار شده تا رسیدن به اشباع، وقتی هیچ موضوع جدیدی نمی‌توان در داده‌های خام یافت، ادامه پیدا کرد. در مرحله بعد کدگذاری محوری این مفاهیم در قالب مقوله‌های کلی، شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها طبقه‌بندی شدند. در کدگذاری انتخابی، نظریه بیانی از فرایند پژوهش، نحوه یکپارچه‌سازی مقوله‌ها و پالایش آنها ارائه می‌دهد (۳۰).

یافته‌های پژوهش

نتایج ویژگی‌های دموگرافیک نمونه‌های پژوهش نشان داد که تعداد مصاحبه‌شوندگان کیفی ۱۷ نفر بود که کلیه آنان مرد (۱۰۰ درصد) بودند. رده سنی ۵۱ تا ۵۵ سال و ۳۶ تا ۴۰ سال هر کدام با ۲۳/۵ درصد

1. Credibility
2. Transferability
3. Dependability
4. Coding systematic
5. Open coding
6. Axial coding
7. Selective coding

(۴ نفر) دارای بیشترین فراوانی و رده سنی ۴۱ تا ۴۵ سال و ۵۶ تا ۶۰ سال هر کدام با ۱۷/۶ درصد (۳ نفر) و رده سنی ۳۱ تا ۳۵ سال، ۶۶ تا ۷۰ سال و ۷۱ تا ۷۵ سال هر کدام با ۵/۸ درصد (۱ نفر)، فراوانی و درصد رده سنی نمونه‌های کیفی را تشکیل می‌دادند. به لحاظ سطح تحصیلات، کاردانی با ۵/۸ درصد (۱ نفر)، کارشناسی با ۲۳/۵ درصد (۴ نفر)، کارشناسی ارشد با ۴۷ درصد (۸ نفر)، دکتری با ۱۷/۶ درصد (۳ نفر) و ۱ نفر دارای تحصیلات عالی حوزوی بودند. همچنین به لحاظ رشته تحصیلی ۴۱/۱۷ درصد (۷ نفر) از نمونه‌ها در رشته مدیریت ورزشی مدرک داشتند و سایر نمونه‌ها در رشته‌های متفاوت بودند که در جدول فوق نشان داده شده است. همچنین به لحاظ سابقه کاری در حوزه ورزش و رشته فوتبال ۲۹/۴۱ درصد (۵ نفر) بین ۲۱ تا ۲۵ سال و ۲۳/۵۲ درصد (۴ نفر) بین ۱۶ تا ۲۰ سال سابقه داشتند و میزان سابقه ۲۶ تا ۳۰ سال و بیشتر از ۳۰ سال سابقه هر کدام با ۱۷/۶۴ درصد (۳ نفر) بیشترین فراوانی را به خود اختصاص دادند. حوزه فعالیت نمونه‌های پژوهش ۲۹/۴۱ درصد (۵ نفر) وزارت ورزش و فدراسیون فوتبال، ۱۷/۶۴ درصد (۳ نفر) مربیان فوتبال کشور، ۱۱/۷۶ درصد (۲ نفر) صاحب‌نظران، اصحاب رسانه، بازیکنان و داوران هر کدام تشکیل می‌دادند و ۵/۸۸ درصد (۱ نفر) را مدیر عامل باشگاه‌های لیگ برتر فوتبال کشور شامل می‌شد. یافته‌های پژوهش عوامل زمینه‌ای بروز فساد در صنعت فوتبال ایران با استفاده از تحلیل همزمان و نیز فرایند کدگذاری، حین و پس از انجام مصاحبه‌ها شناسایی شد که نتایج کدگذاری‌های باز، محوری و گزینشی به تفکیک در جدول ۱ ارائه شده است.

در جدول ۲ یافته‌های کیفی عوامل مداخله‌گر بروز فساد در صنعت فوتبال ایران با استفاده از کدگذاری‌های باز، محوری و گزینشی به تفکیک ارائه شده است.

جدول ۱. کدگذاری گزینشی، محوری و باز عوامل زمینه‌ای بروز فساد در صنعت فوتبال ایران

مقوله‌های کلی (مفاهیم)	مقوله‌های فرعی (مؤلفه‌ها)	ابعاد و ویژگی‌ها (گویه‌ها)
۱. شکاف قوانین	۱. قوانین درونی	روزآمد نبودن قوانین تمرد و خلأ قانونی قانون‌گریزی و سوءاستفاده از قانون
	۲. قوانین عمومی	اجرای سلیقه‌ای قانون تغییرات مداوم قوانین فقدان نظام بانکی کارآمد فقدان نظام مالیاتی کارآمد
۳. قوانین بین‌المللی		بی‌توجهی به قوانین فیفا سندسازی جعلی مالی و تجاری

ادامه جدول ۱. کدگذاری گزینشی، محوری و باز عوامل زمینه‌ای بروز فساد در صنعت فوتبال ایران

مقوله‌های کلی (مفاهیم)	مقوله‌های فرعی (مؤلفه‌ها)	ابعاد و ویژگی‌ها (گویه‌ها)
-	۱. انتفاع دوطرفه	بهره‌برداری سیاسی از ورزش رانت‌خواری از قدرت سیاسیون عدم تمایل به خصوصی‌سازی
		پول‌شویی اختلاس رانت‌خواری دلالی فقر مالی بازیکنان عقد قراردادهای زیان‌آور بی‌توجهی به معیشت داوران
۲. انگیزه مالی	۱. فساد مالی	تبانی اخاذی رشوه غیرواقعی بودن قراردادها
	۲. منفعت‌طلبی	بهره‌برداری اقتصادی شهرت‌طلبی قدرت‌طلبی ایجاد پایگاه اجتماعی عدم تعصب بازیکنان به باشگاه مقام‌پرستی مدیران ارتباط مربیان و بازیکنان به باندهای قدرت
	۱. فقدان فرایند استعدادیابی	عدم استراتژی و خودرو بودن سیستم استعدادیابی فقدان قوانین استعدادپروری

ادامه جدول ۱. کدگذاری گزینشی، محوری و باز عوامل زمینه‌ای بروز فساد در صنعت فوتبال ایران

مقوله‌های کلی (مفاهیم)	مقوله‌های فرعی (مؤلفه‌ها)	ابعاد و ویژگی‌ها (گویه‌ها)
	۱. عدم تعهد شغلی	ارتباط عاطفی و جانبدارانه از تیم‌ها عدم توانایی مالی رسانه‌ها برخورد کلیشه‌ای با تخلفات وارونه نشان دادن تخلفات رانت‌جویی و سهم‌خواهی رسانه‌ها از فوتبال از بین رفتن نقش نظارتی فقدان انگیزه کمک
	۲. درآمدزایی نامشروع	کسب درآمد بیشتر جذب مخاطب بیشتر
۳. رسانه‌ها	۳. عدم حمایت و پشتیبانی	عدم حمایت قوه قضاییه عدم اهمیت رسانه توسط دولت‌مردان منزوی شدن رسانه‌ها از بین رفتن روحیه پرسشگری
	۴. نحوه اداره	فقدان مالکان آشنا و متخصص به ورزش نتایج، ملاک ارزیابی مدیران کثرت اصحاب رسانه در فوتبال
	۵. عدم اطلاع‌رسانی	عدم انعکاس اخبار ترس از افشاسازی حقایق
	۱. عدم قانونگذاری	عدم تصویب به‌موقع بودجه و هزینه‌ها نبود دبیرخانه مجمع عمومی فقدان کمیته وضعیت بازیکنان بی‌قاعده بودن دستمزد بازیکنان فقدان کمیته‌های تخصصی مجمع فقدان سیستم کارگزاری فقدان طرح جامع باشگاه‌داری
۴. مجمع تصمیم‌گیری	۲. فقدان نظارت و ارزیابی	نقش منفعلانه و تأثیرگذار هیئت رئیسه بی‌توجهی به پیامدهای تصمیمات در مدیران فرمالیته بودن مجمع و بی‌کفایتی اعضا عدم ارزیابی عملکرد
	۳. کنترل ناصحیح	نبود مجمع باهوش و متخصص عدم نبود بازرس مستقل و قانونی عدم جامعیت مجمع ایجاد نشدن اتاق ممیزی صلاحیت‌ها

ادامه جدول ۱. کدگذاری گزینشی، محوری و باز عوامل زمینه‌ای بروز فساد در صنعت فوتبال ایران

مقوله‌های کلی (مفاهیم)	مقوله‌های فرعی (مؤلفه‌ها)	ابعاد و ویژگی‌ها (گویه‌ها)
۵. نقل و انتقالات	۱. واسطه‌گری	انتقالات تابع سیستم دلالی جولان بازیکنان بی کیفیت زیاد بودن زمان نقل و انتقالات تخریب ذهن مدیران در نقل و انتقالات
	۲. عدم پابندی	قرارداد کوتاه‌مدت بازیکنان عدم احساس تعلق به باشگاه جابه‌جایی مداوم بازیکنان عدم دریافت کامل مطالبات بازیکنان
	۳. عدم شناخت	ناآشنایی به فرایند جذب بازیکن بررسی نکردن شرایط بازیکنان خارجی عدم رعایت بازی جوانمردانه مالی چاپلوسی ماهرانه و خلاقیت مخرب برای حفظ سمت کتمان تخلفات از افکار عمومی احساس تعلق مسئولان به برخی باشگاه‌ها عدم صداقت و پاکدستی مدیران سوءاستفاده از ناآشنایی مدیران
۶. معیارهای رفتاری	۱. فقدان اخلاق‌مداری	احساس امنیت متخلفان انحصاری شدن نیمکت مربیگری مصلحت‌اندیشی در صدور احکام رانتی بودن انتصاب مدیران عدم تناسب جرم با مجازات رشد نامتناسب دستمزد ارکان فوتبال
	۲. بی‌عدالتی	ابهامات مالی و عدم حسابرسی صورت‌های مالی فقدان سیستم اسپانسر شیب فقدان منابع درآمدی پایدار قیمت بالای بازیکنان بی کیفیت
۷. شفافیت فرایندها	۱. نارسایی اقتصادی	عدم پرداخت حق پخش فوتبال ضعف محیط حقوقی فوتبال
	۲. موانع حقوقی	عدم ظرفیت‌سازی مالی و فرهنگی بازیکنان بی‌توجهی به تجارب پیشکسوتان عدول نهادهای فرهنگی
	۳. فقدان آموزش و آگاهی	عدم ضمانت اجرایی احکام کارآمد نبودن رکن قضایی آستانه تحمل بالا نسبت به تخلفات مدیران
۴. فقدان آموزش و آگاهی	۱. عدم بازدارندگی قانونی	

جدول ۲. کدگذاری گزینشی، محوری و باز عوامل مداخله‌گر بروز فساد در صنعت فوتبال ایران

مقوله‌های کلی (مفاهیم)	مقوله‌های فرعی (مؤلفه‌ها)	ابعاد و ویژگی‌ها (گویه‌ها)
۱. تداخل وظایف	۱. درونی	دخالت ارکان ورزش در کار یکدیگر عدم نظارت مؤثر و کارکردی عدم تحقق سیاست‌های اصل ۴۴ عدم پیروی از اسناد بالادستی
	۲. بیرونی	اعمال نفوذ از سوی کانون‌های قدرت توانایی سیاسیون در جذب منابع مالی موقعیت‌سازی سیاسیون برای آینده عدم اعتقاد حاکمیت به فوتبال به‌عنوان خدمت اجتماعی
۲. عدم اراده فسادستیزی	۱. فردی	فساد رسانه‌ها اخاذی از بازیکنان فاقد کیفیت
	۲. سازمانی	عدم امنیت رسانه عدم جدیت قوه قضاییه اولویت نداشتن فوتبال
۳. ناهماهنگی	۱. بین‌سازمانی	عدم هم‌افزایی دستگاه‌های ذی‌ربط عدم مسئولیت‌پذیری رسانه فقدان تجربه مثبت خصوصی‌سازی
	۲. درون‌سازمانی	عدم تعامل مطلوب ارکان فوتبال عدم انسجام و وحدت رویه ارکان فوتبال
	۱. کمبود قوانین	بی‌توجهی مجلس به قانونگذاری عدم تصویب بودجه لازم سوءاستفاده سایر سازمان‌ها از فوتبال

در شکل ۱ مدل داده‌بنیاد عوامل بروز و بازدارنده فساد در صنعت فوتبال آورده شده است. بدین صورت که مقوله محوری عوامل بروز فساد بی‌اخلاقی افراد فوتبال، مسئولیت‌گریزی مدیران و عدم احساس مسئولیت، عدم تعامل و هم‌افزایی بین سازمانی جهت پیشگیری از فساد و فقدان محیط حقوقی و قانونی مناسب بود و سایر مقوله‌های علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها در مدل زیر ارائه شده است.

شکل ۱. شناسایی عوامل زمینه‌ای و مداخله‌گر بروز فساد در صنعت فوتبال ایران

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج نشان داد که شکاف و نقص قوانین درونی، عمومی و بی‌توجهی به قوانین بین‌المللی از جمله عوامل زمینه‌ساز بروز فساد بود. نمونه‌های پژوهش اذعان داشتند قوانین در حوزه ورزش بسیار ناقص و نیازمند تولید و تصویب قانون است. علاوه بر این بیان داشتند اگر همین قوانین ناقص نیز به صورت یکسان برای همه ارکان فوتبال اجرا شود، خود می‌تواند از بروز بسیاری از تخلفات پیشگیری کند. همچنین در بحث قوانین بین‌المللی با توجه به اینکه ساختار اقتصادی فوتبال کشور اکنون دولتی (عدم دریافت حق پخش، کپی‌رایت، استادیوم و ...) و مغایر با قوانین جهانی فوتبال و سیاست، به دلیل اینکه شرایط تیم‌های فوتبال

ایرانی در رقابت‌های برون مرزی هموار و میسر شود، باید سندسازی و پرونده‌سازی شود که این خود پیدایش فساد را به دنبال دارد. ناکارآمدی و پاسخگو نبودن قوانین متناسب با تخلفات فوتبالی، فقدان قانونگذاری برای دریافت مطالبات فوتبال از حق پخش تلویزیونی توسط مجلس شورای اسلامی از جمله موارد است. عدم اجرای صحیح قانون سقف قراردادهای، فقدان آیین‌نامه مدون برای ورود بازیکنان خارجی به فوتبال کشور، پایبند نبودن باشگاه در پرداخت مطالبات بازیکنان و مربیان، مراعات تیم‌های پرطرفدار در اعلام احکام انضباطی آنان که ناشی از فشارهای بیرونی و سلیقه‌ای بودن آنان است، به‌کارگیری فرایندهای نامتعارف و خارج از قوانین در مذاکره و جذب بازیکنانی که تحت قرارداد با باشگاهی دیگرند و فقدان ضمانت اجرایی قوانین، از جمله عوامل مشکلات قوانین داخلی بود. همچنین در بحث قوانین عمومی بحث فرار مالیاتی و کسب درآمدهای نامشروع مطرح بود، چراکه کثرت حساب‌های بانکی افراد است که زمینه را برای منفعت‌طلبی و سودجویی مالی فراهم می‌کند. همچنین در حوزه نظام مالیاتی یکی از مهم‌ترین مشکلات، پرداخت مالیات برای قراردادهایی است که بازیکنان و مربیان آن را از باشگاه دریافت نکرده‌اند که این خود می‌تواند زمینه را برای پنهان‌کاری و فساد پنهان در عقد قرارداد ایجاد کند. در بحث قوانین بین‌المللی، بی‌توجهی به قوانین فیفا در خصوص تسویه حساب مطالبات مربیان و بازیکنان و پرونده‌سازی در خصوص مباحث مالی و تجاری جهت کسب مجوز حضور در رقابت‌های بین‌المللی و برون‌مرزی از جمله دلایل زمینه‌ای بروز فساد بود. تریسمن (۲۰۰۰) پیچیدگی قوانین، ناآشنایی با قوانین و کمبود قوانین (۳۰) و بریور^۱ و همکاران (۲۰۰۷) سلیقه‌ای اجراء قوانین را از جمله مهم‌ترین عوامل فساد می‌دانند (۱۷). مایسون^۲ و همکاران (۲۰۰۶) و رازقی و همکاران (۱۳۹۳) بالا بودن کمیت‌های قوانین و مقررات را در سازمان‌های ورزشی از جمله عوامل مهم زمینه‌ساز فساد عنوان کردند (۳۱، ۱۳).

همچنین انگیزه مالی از عوامل زمینه‌ساز بروز فساد در صنعت فوتبال بود؛ اقدام به فرار مالیاتی از طریق انعقاد قراردادهای مخفی و صوری، واسطه‌گری غیرمجاز در نقل و انتقال بازیکن، فقر مالی بازیکنان در لیگ‌های پایین‌تر که موجب تبانی می‌شود، بی‌توجهی به معیشت و حقوق و شأن اجتماعی داوران به‌ویژه در لیگ‌های پایین‌تر، سودجویی از اعتماد مشتریان و هنرجویان مدارس فوتبال و عقد قراردادهای زیرمیزی بازیکنان و مربیان جهت فرار مالیاتی و دور زدن سقف قراردادها از جمله موارد بود. منفعت‌طلبی ارکان فوتبال یکی دیگر از عوامل زمینه‌ساز بود؛ شاید بتوان گفت که بسیاری از مدیران با هدف پاک و

1. Brewer
2. Mason

نیات سالم یا به عرصه فوتبال نمی‌گذارند، چراکه سوءاستفاده از منابع مالی سرگردان فوتبال، کسب موقعیت اجتماعی یا سیاسی از بُرد تبلیغاتی و رسانه‌ای فوتبال است، چراکه شهرت و قدرتی که فرد در مدت زمان کوتاهی از طریق فوتبال می‌تواند کسب کند، در موقعیت‌های دیگر ناممکن است. همچنین وجود قراردادهای کوتاه‌مدت با بازیکنان که احساس تعلق را در آنها کاهش دهد که این خود بستر وقوع تخلفات را افزایش می‌دهد. همچنین حضور مداوم و باثبات برخی مدیران، مربیان و بازیکنان در تیم‌های مختلف از وجود فساد ساختارمند در صنعت فوتبال حکایت داشت که در نهایت محصول منفعت‌طلبی ارکان آن است. این یافته با نتایج بریور و همکاران (۲۰۰۷) و مسترز (۲۰۱۵) که منفعت‌طلبی مالی و تبانی را از انگیزه‌های مهم افراد برای فساد عنوان کردند، همسوست (۱۷، ۱۶). به‌طور کلی وجود منابع کلان مالی در فوتبال و فقدان قوانین جامع و نداشتن ضمانت اجرایی مقررات و سوءاستفاده سایر مراجع و سازمان‌ها از فوتبال سبب می‌شود تا افراد بی‌صلاحیت برای حضور در فوتبال تحریک شوند تا بتوانند از منابع این صنعت (تبلیغاتی، سیاسی، مالی و ...) در جهت امیال و منافع شخصی استفاده کنند.

از جمله عوامل دیگر، فقدان فرایندهای استعدادیابی مانند نبود برنامه مدون جهت کشف و پرورش استعدادها، نبود سیستم جامع برای رشد استعدادها و عدم حمایت از باشگاه‌های استعدادپرور در زمینه دریافت حق رشد بازیکن و نقض قوانین نظام وظیفه در این زمینه است. باید گفت که تمکن مالی و داشتن روابط غیراخلاقی از دید صاحب‌نظران عامل جذب افراد فاقد شایستگی در فوتبال کشور است. همچنین به اعتقاد محقق، سودآوری نامطلوب در بحث استعدادیابی در باشگاه‌های فوتبال (مانند حق رشد و پرورش بازیکنان) و وجود فرایند طولانی مدت پرورش استعدادها با توجه به آستانه تحمل پایین مدیران که بیشتر آنان نتیجه‌گرا در بازه زمانی کوتاه‌مدت هستند، از جمله دلایل عدم فرایند استعدادیابی صحیح و اصولی در فوتبال بود. همچنین صاحب‌نظران عدم تدوین راهبرد مؤثر تعامل بین مربیان خارجی حاضر در فوتبال را هم در این امر دخیل دانستند، چراکه اعتقاد داشتند ناهمخوانی نگرش برنامه‌های مربیان رده ملی (وجود مربی پرتغالی) با مربیان باشگاهی و پرورش‌دهنده استعدادها (مربیان کروات) با دو سبک متفاوت استعدادیابی می‌تواند این فرایند را در صنعت فوتبال کشور مختل سازد. گودرزی و همکاران (۱۳۹۰) جلوگیری از فساد استخدامی را راهی برای کنترل فساد در سازمان‌های ورزشی و بریور و همکاران (۲۰۰۷) و فقدان شایسته‌سالاری را از جمله دلایل بروز فساد عنوان کردند (۱۷، ۱۵) که با نتایج پژوهش حاضر همخوانی دارد.

یافته‌های پژوهش نشان داد که یکی از عوامل زمینه‌ساز بروز فساد ناکارآمدی، برخی رسانه‌های فعال در حوزه صنعت فوتبال هستند. باید ادعاگفت از دید مصاحبه‌شوندگان برخلاف سایر کشورهای توسعه‌یافته، رسانه‌ها در اولویت نخست توجه حاکمیت قرار دارند، اما در کشور ما این‌گونه نیست و دچار بی‌توجهی از طرف حاکمیت به دلیل افشاسازی ضعف‌های آن حاکمیت قرار دارند. از این رو نظارتی بر فعالیت و نحوه کارکرد آنان نمی‌شود، که پیامد آن ازدیاد رسانه‌های بدون هویت و فقدان انگیزه و هدف مشخص به‌ویژه در حوزه ورزش است که خیلی از آنان نقش نظارتی خود را به نقش اجرایی تغییر داده‌اند که این خود زمینه استفاده نامشروع را از این ابزار فراهم آورده است. عدم تعهد شغلی برخی رسانه‌های ورزشی از جمله طرفداری و احساس تعلق آنان به باشگاه‌های خاص، عدم تمکن مالی رسانه‌ها، تغییر نقش نظارتی رسانه‌ها به نقش‌های اجرایی، سوءاستفاده از محیط آلوده فوتبال در جهت منفعت شخصی، نبود اهداف سازنده در جهت کمک به توسعه فوتبال، بزرگ‌نمایی و تبلیغات بیش از حد از بازیکنان بی‌کیفیت و فاقد صلاحیت، باج‌خواهی از ارکان فوتبال برای تخریب یا تبلیغ برای آنان، از جمله این موارد بود. همچنین یکی از مهم‌ترین عوامل زمینه‌سازی درآمد ناکافی رسانه‌هاست که برای تأمین این منابع برای جذب مخاطب بیشتر مجبور به تخریب یا حمایت غیرمتعهدانه و غیرمسئولانه‌اند. علاوه بر این، یکی دیگر از مهم‌ترین مواردی که کارکرد اصلی رسانه در جامعه ورزش تضعیف شده، نبود حمایت دستگاه قضایی از فعالیت‌ها و نظارت‌های رسانه‌ای است که با کوچک‌ترین شکوائیه علیه آنان به‌طور جدی با آنان برخورد می‌شود. از سوی دیگر، فقدان مدیران متخصص در رسانه‌های ورزشی، کثرت رسانه‌ها در صنعت فوتبال که برخی از آنان هیچ‌گونه هدف و برنامه‌ای برای خود متصور نیستند، از جمله دلایل نامطلوب بودن نحوه اداره آنان بود. از دیگر نتایج، عدم اطلاع‌رسانی و رخدادهای مسابقات فوتبال به‌ویژه در لیگ‌های پایین‌تر در کشور و ترس از برخورد شدید قوه قضاییه با رسانه‌ها بود که مانع از انجام درست وظایف آنان می‌شد. جانستون (۱۹۹۸) عنوان می‌کند که رسانه‌های جسور و مستقل از مؤثرترین نیروهایی هستند که می‌توانند از بروز فساد جلوگیری کند (۳۲). زارع و همکاران (۱۳۹۵)، در پژوهش خود بیان کردند که رسانه‌های جمعی ارتباط مستقیم و مثبتی با کنترل فساد در ورزش فوتبال دارند و رسانه‌های جمعی با ارتقای شفافیت فعالیت، در کاهش فساد نقش بسیار مؤثری ایفا می‌کنند (۳۳)، چراکه افزایش شفافیت رویه‌ها سبب افزایش مشارکت شهروندان و اطمینان از حقوقشان در نحوه اداره سازمان‌های ورزشی می‌شود.

گیوریان (۱۳۹۱)، بیان کرد که رسانه‌های جمعی در سه مؤلفه شفافیت، سرعت و استقلال می‌توانند به‌عنوان شاخص‌های کلیدی در کنترل فساد اداری در سازمان‌های دولتی عمل کنند (۳۴). اسکات^۱ (۲۰۱۳)، بیان کرد که رسانه‌ها با آگاهی‌بخشی به جامعه سطح دانش آنها را افزایش می‌دهند و این به تغییر در نگرش افراد نسبت به فساد را در ورزش منجر می‌شود. از این‌رو رسانه‌های ورزشی اگر به‌صورت کارشناسی تهیه شوند، موجب جذب مشارکت و ارتقای آگاهی و عملکرد مخاطبان در زمینه فساد ورزشی می‌گردند (۳۵).

از دیگر نتایج زمینه‌ساز بروز فساد در صنعت فوتبال از دیدگاه صاحب‌نظران ضعف مجمع عمومی فدراسیون فوتبال در قانونگذاری صحیح، نظارت و ارزیابی و کنترل بر صنعت فوتبال کشور بود، چراکه فقدان دبیرخانه مجمع جهت پیگیری امور مربوطه، نبود کمیته وضع بازیکنان در فدراسیون برای رسیدگی به وضعیت بازیکنان، نظام‌مند نبودن دستمزد بازیکنان بدون معیار و ضوابط مشخص، فقدان کمیته‌های تخصصی در مجمع عمومی، ضابطه‌مند نبودن کارگزاری‌های رسمی فوتبال و نبود طرح جامع باشگاه‌داری در صنعت فوتبال از جمله موارد بود. از دیگر عوامل زمینه‌ای مؤثر در بروز فساد، بی‌توجهی ارکان فوتبال به پیامدهای تصمیمات مدیران و عدم تخصص اعضای مجمع فدراسیون که اغلب رؤسای هیأت‌های استانی‌اند، بود.

همچنین فقدان کنترل صحیح مجمع بر عملکرد مدیران فدراسیون نیز از جمله دیگر دلایل زمینه‌ساز فساد بود. به‌طور کلی می‌توان گفت مجمع عمومی فدراسیون فوتبال به‌عنوان جامع‌ترین و قوی‌ترین تشکیلات در فدراسیون فوتبال به‌خوبی نمی‌تواند نقش خود را ایفا کند. ناآگاهی اعضای مجمع از مسائل فوتبال به‌دلیل عدم تخصص لازم آنان، عدم تناسب حق رأی به نسبت جامعه فعال در فوتبال و کمرنگ‌تر شدن نقش باشگاه‌ها به‌عنوان متولیان اصلی فوتبال در کشور در تصمیمات و پیروی متعصبانه و جناحی و بدون مطالعه از تصمیمات مطروحه، موجب ناکارآمدی مهم‌ترین رکن ساختار فوتبال بود که زمینه‌ساز بروز فساد بود. اولکن^۲ (۲۰۰۷)، مشارکت افراد جامعه به نظارت بر عملکرد افراد و سازمان‌ها را در کنترل فساد مؤثر می‌داند (۳۶). بریور و همکاران (۲۰۰۷) نیز پایین بودن دموکراسی در جامعه را از عوامل بروز فساد در کشورهای آسیایی عنوان کرد (۱۷). مایسون و همکاران (۲۰۰۶) نیز ایجاد کمیته‌های تخصصی مستقل را برای شناسایی فساد در سازمان‌های ورزشی ضروری دانست (۳۱). از مهم‌ترین دلایل بروز فساد

1. Scott
2. Olken

در نقل و انتقالات ناآشنایی مدیران با کانال‌ها و فرایندهای جذب بازیکن است که سبب ظهور افراد بی‌مسئولیت (دلالت) در فوتبال می‌شود. همچنین یکی دیگر از مواردی که نمونه‌های کیفی پژوهش اشاره داشتند، طولانی‌مدت بودن زمان نقل و انتقال بازیکنان است که موجب مانور و جولان بیش‌ازحد دلالت‌ها و بازیکنان بی‌کیفیت برای یافتن کسب بهترین نوع قرارداد با باشگاه‌های فوتبال می‌شود؛ همچنین اشاره داشتند که کوتاه‌مدت بودن قراردادهای بازیکنان نیز از عوامل مهم بروز فساد است که موجب ایجاد حس تعلق و تعصب را در بازیکنان از بین می‌برد و مصادیق فساد از جمله تبانی و رشوه‌گیری را در آنان افزایش می‌دهد.

یکی دیگر از عوامل زمینه‌ساز بروز فساد، معیارهای رفتارهای مدیران و باشگاه‌های فوتبال کشور بود که از جمله این عوامل عدم رعایت رفتار جوانمردانه مالی بین تیم‌های دارای تمکن مالی با باشگاه‌های با بودجه محدود، تغییرات خلاقانه اساسنامه برای حفظ سمت مدیران، بی‌عدالتی در صدور احکام انضباطی، احساس امنیت متخلفان و تداوم مستمر آنان در فوتبال بدون هیچ‌گونه دغدغه، انحصاری شدن حضور تعدادی مربیان در نیمکت‌های باشگاه‌های فوتبال، مصلحت‌اندیشی و سوء تصمیم‌گیری در برخورد با ناپاکی‌ها از جمله موارد معیارهای رفتاری در ارکان فوتبال بود. به‌طور کلی می‌توان گفت زمانی که فساد اداری در ورزش گسترش می‌یابد، جو اخلاقی خاصی شکل می‌گیرد که در آن تخلف از هنجارهای ابتدایی اخلاقی به‌صورت هنجاری پذیرفته‌شده درمی‌آید. از سوی دیگر، امکان سوءاستفاده از شغل و مقام اداری توسط افراد فاقد صلاحیت در «چارچوب قانون» و به‌دست آوردن امتیازات و منافع خصوصی براساس به اصطلاح «قانونی» سبب می‌شود که مقامات اداری از هر گونه مجازاتی احساس مصونیت و اطمینان کرده و مطمئن باشند که داشتن پول و ارتباطات با گروه‌های متنفذ، آنها را از احتمال گرفتاری و مجازات توسط قانون نجات خواهد داد. نوگارا^۱ (۲۰۰۹)، عدم پایبندی افراد جامعه به موازین اخلاقی؛ رابل و کالمن^۲ (۲۰۰۸)، عدم تعهد کاری؛ بریور و همکاران (۲۰۰۷)، فقدان فرهنگ و هنجارهای اجتماعی مطلوب و رازقی و همکاران (۱۳۹۳)، فقدان وجدان کاری از عوامل اثرگذار بر فساد عنوان کردند که با یافته‌های پژوهش حاضر همخوانی دارد (۲۰، ۱۸، ۱۷). بارون^۳ و همکاران (۲۰۰۶) اذعان کردند که ادراک بی‌عدالتی در مؤلفه‌های رویه‌ای و تعاملی موجب بروز فسادهای پنهان مانند دزدی و تخریب اموال می‌شود (۳۷).

-
1. Nogara
 2. Rabl & Kühlmann
 3. Baron

از دیگر نتایج بحث نارسایی‌های اقتصادی فوتبال و باشگاه‌های لیگ بود که در عواملی همچون شفاف نبودن صورت‌های مالی، مشخص نبودن منابع درآمدزایی، عدم استقرار سیستم اسپانسرشیپ در صنعت فوتبال به دلیل عدم انگیزه لازم توسط سرمایه‌گذاران، عدم پایداری مداوم منابع درآمدزایی بود. همچنین فقدان فرایند مدیریت اداری مطلوب مانند دوشغله بودن کارکنان فدراسیون در باشگاه‌ها، نداشتن ایده‌های خلاقانه مدیران باشگاه جهت توسعه (روزمرگی)، ضعف محیط حقوقی فوتبال برای حمایت از مطالبات فوتبال، مشخص نبودن وضعیت مالکیت برخی باشگاه‌ها، بی‌توجهی به عملکرد مدیران در عزل و نصب‌ها، عدم ایفای نقش نهادهای صنفی از جمله کانون مربیان و بازیکنان و ... در تصمیم‌گیری‌ها، فقدان وحدت رویه و تعامل بین ارکان فدراسیون، فقدان تصویب آیین‌نامه نقل و انتقالات برای جلوگیری از تخلفات از جمله موارد بود. بروکز، لی و کیم^۱ (۲۰۱۲) دریافتند که فقدان یکپارچگی و ساختار مناسب از جمله عوامل وجود تبانی و فساد تا سال ۲۰۱۱ در فوتبال کره بوده است (۳۸). جنینگ^۲ (۲۰۱۱) در بررسی فساد در سازمان‌های ورزشی کمیته بین‌المللی المپیک (IOC) و فدراسیون جهانی فوتبال (FIFA) به این نتیجه رسید از آنجا که این دو سازمان از بزرگ‌ترین و بانفوذترین سازمان‌های ورزشی دنیا هستند، ولی شفاف نبودن و عدم پاسخگویی در قبال عملکرد و فرایندهای اجرایی خود موجب بروز فساد در سازمان خود شده‌اند (۲۱).

همچنین آستانه تحمل بالای مسئولان حاکمیتی در زمینه تخلفات در صنعت فوتبال را نسبت به سایر حوزه‌ها نشان می‌دهد، علاوه بر این، بی‌توجهی و ناکارآمدی ارکان قضایی در برخورد با تخلفات فوتبالی، عدم ضمانت اجرایی احکام و قوانین، تساهل و تسامح و سلیقه‌ای بودن احکام انضباطی از جمله عوامل زمینه‌ساز بروز فساد بود که از عدم بازدارندگی قانونی در فوتبال حکایت داشت. زارع (۱۳۹۵) وجود مکانیسم‌های کنترل و نظارتی مناسب در درون باشگاه‌ها و گودرزی و همکاران (۱۳۹۰) نیز تشدید و افزایش مجازات‌ها را از جمله عوامل بروز فساد در سازمان‌های ورزشی عنوان کردند (۳۳، ۱۵). می‌توان گفت که دستگاه‌های قضایی و نظارتی حاکمیتی آستانه تحمل بالایی نسبت به تخلفات و فسادهای رخ داده در صنعت ورزش از خود نشان می‌دهند و به نظر می‌آید که جزو اولویت‌های آنان جهت نظارت و بررسی به‌شمار نمی‌آید که این خود می‌تواند زمینه‌ساز بروز فساد شود، چراکه اگر برخورد سریع، قانونی و قاطع با ناپاکی‌های موجود در فوتبال که مصداق عبور از قوانین و هنجارهای جامعه یا بی‌اعتنایی به آن به‌شمار

1. Brooks, Lee & Kim

2. Jennings

می‌رود این پیام را به کلیه ارکان فوتبال منتقل کنند که در مبارزه با مصادیق مفاسد، جدی و مصمم بوده و هیچ‌گونه سفارشی را نیز در این زمینه نمی‌پذیرند؛ که در حال حاضر این‌گونه نیست، چراکه وجود فساد و استمرار آن موجب کاهش اعتبار اجتماعی جایگاه فوتبال، بدبینی و دست رفتن اعتماد و احترام مردم و نهادهای حکومتی نسبت به صنعت فوتبال می‌شود.

یکی دیگر از اهداف این پژوهش، شناسایی عوامل مداخله‌گر بروز فساد در صنعت فوتبال ایران بود که تداخل وظایف و نحوه نظارت وزارت ورزش بر امور فدراسیون فوتبال، ناتوانی در ایجاد راهکاری جهت نظارت بر عملکرد مدیران فوتبال توسط وزارت ورزش، عدم توفیق در اجرای سیاست‌های خصوصی‌سازی در ورزش کشور و عدم پیروی مطلوب فدراسیون فوتبال از سیاستگذاری وزارت ورزش و جوانان، از جمله تداخل وظایف درونی به‌شمار آمد. همچنین تلاش سیاسیون و دارای رانت قدرت جهت حضور در فوتبال، توانایی سیاسیون در جذب منابع مالی، بهره‌برداری سیاسی و داشتن نگرش سرگرمی و تفریح به فوتبال و نه یک صنعت در نزد سیاسیون و نادیده گرفتن صنعت فوتبال به‌عنوان یک مسئولیت اجتماعی، از جمله عوامل بروز فساد بود. عدم امنیت رسانه‌ها در افشاسازی حقایق به‌دلیل وجود برخورد قهری دستگاه‌های قضایی با آنان، نبود جدیت در ارکان قضایی و انضباطی در برخورد با مفاسد، فقدان اهمیت فوتبال برای دولتمردان با نگاه توسعه‌ای از جمله عوامل مربوط به عدم مبارزه با فساد در سطح سازمانی بود. در بحث عدم هماهنگی، عدم تعاملات سازنده فراسازمانی در مبارزه با فساد و نادیده گرفته شدن وظایف نهادهای فرهنگی از جمله عوامل فساد بود. این نتایج با یافته‌های نصیف^۱ (۲۰۱۴) و زارع و همکاران (۱۳۹۵) همخوانی دارد (۳۳، ۳۹). ابزری و فغانی (۱۳۹۲) سیاست‌زدایی از نظام اداری، نظارت و بازرسی به‌موقع و بهبود و جلب حمایت‌های سیاسی و ملزم کردن دستگاه‌ها به پاسخگویی را از عوامل مقابله با فساد بیان کردند (۴۰). به‌نظر می‌رسد که نوع نظارت و کنترل وزارت ورزش بر عملکرد فدراسیون فوتبال از طریق هیأت‌های استانی، تسهیل و ترغیب بخش خصوصی به حضور در سرمایه‌گذاری در این صنعت، منع حضور افراد غیرمتخصص و سیاسی در فوتبال و ایجاد انگیزه در متخصصان و پیشکسوتان و توجه ویژه و به‌موقع دستگاه‌های نظارتی و قضایی در برخورد با تخلفات و بی‌قانونی‌ها و حمایت از رسانه‌ها در افشاسازی حقایق و سازماندهی آنان از مواردی است که می‌تواند در جهت کمک به پیشگیری و بروز فساد در صنعت فوتبال ثمربخش باشد.

به‌طور کلی، نتایج و یافته‌های حاصل از مصاحبه با خبرگان این حوزه صنعت ورزش و به‌ویژه فوتبال نشان داد که فساد موجود در فوتبال، جزئی از فساد کلی در حوزه‌ها و بخش‌های مختلف کشور است که به‌علت دسترسی راحت و آزاد رسانه‌ها به اخبار و وقایع این حوزه و بُرد تبلیغاتی و رسانه‌ای و همچنین محبوبیت و علاقه‌ای که افراد جامعه به این صنعت دارند، شاید بیش‌ازپیش نمایان می‌شود که این فساد به دلایل درون‌سازمانی و برون‌سازمانی موجب بروز دغدغه و نگرانی‌ها مسئولان دلسوز و مردم شده است. نصیف (۲۰۱۴) در بررسی این معضل در ورزش لبنان، به این نتیجه رسید که بحث فساد در ورزش این کشور به‌شدت تحت تأثیر نظام سیاسی این کشور است؛ به‌گونه‌ای که اگر در سایر بخش‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و ... فساد وجود داشته باشد، ورزش هم دچار این معضل می‌شود (۳۹). از این رو صاحب‌نظران حضور افراد بی‌تخصص و سیاستمدار را نه‌تنها مفید ندانستند، بلکه این افراد با سوء تدبیر در تصمیمات ضربات مهلکی را به این صنعت وارد کرده‌اند، بنابراین تدوین قوانین جامع و کامل، فعال کردن مجامع تصمیم‌گیری فوتبال مانند مجمع عمومی و هیأت رئیسه، سازماندهی مناسب رسانه‌های ورزشی، حساس نمودن دستگاه قضایی به بروز تخلفات در فوتبال، ایجاد مکانیسم هزینه فایده برای کنترل هزینه‌ها و بهره‌وری بیشتر و کوتاه شدن دست سودجویان از منابع مالی فوتبال، تصویب آیین‌نامه نقل و انتقالات و مشخص شدن وظایف کلیه نهادهای فرهنگی، قضایی و انضباطی در مقابله با فساد، از جمله مواردی بود که می‌تواند تأثیر عوامل زمینه‌ای و مداخله‌گر را در بروز فساد به کمترین سطح خود برساند.

منابع و مأخذ

- 1 Andersen TB. E-Government as an anti-corruption strategy. *Information Economics and Policy*. 2009;21(3):201-10
- 2 Tanzi V. Corruption around the world: Causes, consequences, scope, and cures. *Staff Papers*. 1998;45(4):559-94
- 3 Ashforth BE, Anand V. The normalization of corruption in organizations. *Research in organizational behavior*. 2003;25:1-52
- 4 Treisman D. The causes of corruption: a cross-national study. *Journal of public economics*. 2000;76(3):399-457
- 5 Wacziarg R, Welch KH. Trade liberalization and growth: New evidence. *The World Bank Economic Review*. 2008;22(2):187-231
- 6 Moyo S. *Corruption in Zimbabwe: an examination of the roles of the state and civil society in combating corruption*: University of Central Lancashire; 2014
- 7 Gross M. *Organizations of corrupt individuals: a study of corruption in international cricket and the Catholic Church*. 2011

- 8 Maennig W. Corruption in international sports and sport management: Forms, tendencies, extent and countermeasures. *European Sport Management Quarterly*. 2005;5(2):187-225
- 9 Ashforth BE, Gioia DA, Robinson SL, Trevino LK. Re-viewing organizational corruption. *Academy of Management review*. 2008;33(3):670-84
- 10 Elahi A, Sajjadi SN, Khabiri M, Abrishami H. Barriers to the Development of Income-Based Income Recovery in the Islamic Football Association of Iran. *Journal of Sport Management*. 2009;7(1):189-202. [Persian].
- 11 Slater M. Team Sky strive for cycling's moral high ground, BBC Sport available from <<http://www.bbc.co.uk/sport/0/cycling/2300147726> October 2012 [accessed 03 July 2013]. 201۳ .
- 12 Westerbeek H, Smith A. Sport trek: future sport business in the global marketplace. *Sport Business in the Global Marketplace*: Springer; 2003. p. 197-228
- 13 Razzaghi ME, Ramezani nezhad R, Mehrabi G. Examining the Effective Dimensions of Corruption in Football. *Journal of Trends in Sports Management*. 2014;2(7):41-52. [Persian]
- 14 Najafi Kloori M, Goodarzi M, Farahani A, Esmaeili Bidhandi H. Factors Influencing Corruption in Sport Organizations (Case Study: Corruption in the Federation of the Islamic Republic of Iran. *Journal of Sport Management*. 2012;4(14):109-22 [Persian].
- 15 Goodarzi M, Ghorbani MH, Poursalatani Zandi H, Safari HR. The study of factors affecting the growth of perceived corruption and its control solutions for sports organizations in Iran. *Research in sports science*. 2011;4(10):39-56. [Persian].
- 16 Masters A. Corruption in sport: From the playing field to the field of policy. *Policy and Society*. 2015;34(2):11-123
- 17 Brewer GA, Choi Y, Walker RM. Accountability, corruption and government effectiveness in Asia: an exploration of World Bank governance indicators. *International Public Management Review*. 2007;8(2):204-25
- 18 Rabl T, Kühlmann TM. Understanding corruption in organizations—development and empirical assessment of an action model. *Journal of business ethics*. 2008;82(2):477
- 19 Cheung HY, Chan AW. Corruption across countries: Impacts from education and cultural dimensions. *The Social Science Journal*. 2008;45(2): 223-239.
- 20 Nogara M. Role of Media in Curbing Corruption: The Case of Uganda under President Yoweri K. Museveni during the 'No-Party' System. 2009
- 21 Jennings A. Investigating corruption in corporate sport: The IOC and FIFA. *International Review for the Sociology of Sport*. 2011;46(4):387-98
- 22 Pinto J, Leana CR, Pil FK. Corrupt organizations or organizations of corrupt individuals? Two types of organization-level corruption. *Academy of Management Review*. 2008;33(3):685-709
- 23 Eicher S. *Corruption in international business: The challenge of cultural and legal diversity*: CRC Press; 2012
- 24 Buscaglia E. An analysis of judicial corruption and its causes: An objective governing-based approach. *International Review of Law and Economics*. 2001;21(2):233-249.

- 25 Kochan N, Goodyear R. Corruption: The new corporate challenge: Palgrave Macmillan; 2011
- 26 Javan Jafari A, Safari S. Criminal Challenges Facing Violence In Athletes In Football. Journal of Research in Criminal Justice. 2014;3(9):57-81. [Persian].
- 27 Ghaher dust A, Yazdani H, Naserzadeh M. Reviewing how salaries influence the reduction of administrative and financial corruption. Human Resource Studies Quarterly. 2015;5(15):85-108. [Persian].
- 28 Pitney WA, Parker J. Qualitative research in physical activity and the health professions: Human Kinetics Champaign, IL; 2009
- 29 Guba EG, Lincoln YS. Competing paradigms in qualitative research. Handbook of qualitative research. 1994;2(163-194):105
- 30 Strauss A, Corbin J. Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques. Sage. Newbury Park, CA. 1990
- 31 Mason DS, Thibault L, Misener L. An agency theory perspective on corruption in sport: The case of the International Olympic Committee. Journal of sport management. 2006;20(1): 52-73.
- 32 Johnston M. Editor What can be done about entrenched corruption? Annual world bank conference on development economics 1997; 1998: World Bank Washington DC
- 33 Zare A, Heydarinezhad S, Shirali R. The Impact of Mass Media on the Control of Corruption in Football. Journal of Communication Management in Sports Media. 2016;3(12):11-24. [Persian]
- 34 Ghiyrian H. The role of mass media in controlling corruption. Journal of Research in Media Studies. 2012;7(2):141-8. [Persian]
- 35 Scott WR. Institutions and organizations: Ideas, interests, and identities: Sage Publications; 2013
- 36 Olken BA. Monitoring corruption: evidence from a field experiment in Indonesia. Journal of political Economy. 2007;115(2):200-49
- 37 Baron RA, Byrne D, Branscombe NR. Social psychology, 11/E. Aufl, Boston. 2006
- 38 Brooks G, Lee J, Kim H. Match-Fixing in Korean Football. International Journal of Contents. 2012;8(2):82-8
- 39 Nassif N. Corruption in sport: the case of Lebanon. Middle East Law and Governance. 2014;6(2): 123-40.
- 40 Abzari M, Faghani F. Application of AHP and TOPSIS Approach to Prioritize the Factors Affecting Corruption and its Coping Strategies. Journal Of Operational Research And Its Applications (Journal Of Applied Mathematics). 2013;10(1):43-57. [Persian]